

Pangkalahatang Paksa: Wika at Komunikasyon

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Sa araling ito, tatalakayin ang kahulugan ng wika, ang kahalagahan nito sa pang-araw-araw na buhay, at ang ugnayan nito sa komunikasyon. Matututuhan ng mga mag-aaral kung paano ginagamit ang wika bilang pangunahing kasangkapan upang magpahayag ng ideya, damdamin, at karanasan.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Wika

Ang wika ay sistema ng mga simbolo at tunog na ginagamit ng tao upang magkaunawaan.

Halimbawa: Ang paggamit ng Filipino sa pakikipag-usap sa pamilya at kaibigan.

2. Kahalagahan ng Wika

Aspeto ng Buhay	Paano Nagiging Mahalaga ang Wika
Pang-araw-araw na Ugnayan	Nakapagpapalitan ng ideya at damdamin sa pamilya at komunidad.
Edukasyon	Nagsisilbing daluyan ng kaalaman sa paaralan.
Kultura	Nagpapanatili at nagpapamana ng tradisyon at paniniwala.
Pagkakaisa	Nagtutulay ng ugnayan ng mga tao sa kabila ng pagkakaiba-iba.

3. Ugnayan ng Wika at Komunikasyon

- **Wika** – kasangkapan upang magpahayag.
- **Komunikasyon** – proseso ng pagpapalitan ng mensahe sa pagitan ng mga tao.
- Magkaugnay ito sapagkat hindi magaganap ang komunikasyon kung walang wika.

4. Mga Anyo ng Komunikasyon

Anyo	Paglalarawan	Halimbawa
Pasalita	Ginagamit ang tinig at tunog upang magpahayag.	Pakikipag-usap sa klase
Pasulat	Ginagamitan ng simbolo at titik upang ipahayag ang mensahe.	Liham, sanaysay
Di-berbal	Ginagamitan ng kilos, galaw, o ekspresyon ng mukha.	Pagkindat, pagngiti

Halimbawa:

Kapag tinanong ka ng guro kung kumusta ka at sinagot mo ng “Mabuti po,” gumagamit ka ng **wika** upang magpahayag, at isinasagawa mo ang **komunikasyon** sa pagitan mo at ng guro.

Tandaan:

- *Ang wika ay susi sa pagkakaunawaan ng mga tao.*
- *Mahalaga ang wika sa pagpapanatili ng kultura at tradisyon.*
- *Walang komunikasyon kung walang wika, at walang saysay ang wika kung walang komunikasyon.*

Pangkalahatang Paksa: Ponolohiya

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Ang **ponolohiya** ay sangay ng lingguwistika na tumatalakay sa pag-aaral ng mga tunog ng wika. Sa araling ito, mauunawaan ng mga mag-aaral ang iba't ibang tunog na bumubuo sa wikang Filipino at kung paano ito ginagamit upang makabuo ng salita at pangungusap.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Ponolohiya

Mula sa salitang *ponema* (tunog) at *lohiya* (pag-aaral), ito ay pag-aaral ng sistemang ponema sa isang wika.

2. Ponema

Ang **ponema** ay pinakamaliit na yunit ng tunog na may kahulugan sa wika.

Uri ng Ponema	Paglalarawan	Halimbawa
Ponemang Segmental	Binubuo ng mga patinig at katinig	a, b, k, m, o
Ponemang Suprasegmental	Tumutukoy sa diin, tono, at hinto sa pagsasalita	Pagtaas ng boses sa tanong (<i>Kumain ka?</i>)

3. Patinig at Katinig

Patinig (Vowels)	Katinig (Consonants)
a, e, i, o, u	b, k, d, g, h, l, m, n, p, r, s, t, w, y

4. Diin, Tono, at Hinto (Ponemang Suprasegmental)

Elemento	Paglalarawan	Halimbawa
Diin	Lakas ng bigkas sa pantig	<i>ma</i> ta (bahagi ng katawan) vs. <i>ma</i> ta (upang makita)
Tono	Pagtaas o pagbaba ng boses	<i>Ma</i> ganda ka. (pahayag) vs. <i>Ma</i> ganda ka? (tanong)
Hinto	Saglit na pagtigil sa pagsasalita	<i>Anak, kumain ka na.</i>

Halimbawa:

Kapag nagsabi ka ng “*Salamat*” na may tamang diin sa *-mat*, malinaw ang iyong pagpapahayag ng pasasalamat. Kung mali ang diin, maaaring magbago ang ibig sabihin ng salita.

Tandaan:

- *Ang ponolohiya ay tumutulong sa wastong pagbigkas at pag-unawa ng wika.*
- *Maliit na pagbabago sa tunog ay maaaring magbago ng kahulugan ng salita.*
- *Mahalaga ang pag-aaral ng tamang diin, tono, at hinto sa malinaw na komunikasyon.*

Pangkalahatang Paksa: Morpolohiya

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Ang **morpolohiya** ay sangay ng lingguwistika na tumatalakay sa pag-aaral ng **pagbuo ng mga salita** at kung paano nagbabago ang anyo nito upang magbigay ng kahulugan. Sa araling ito, matututuhan ng mga mag-aaral ang iba't ibang morpema at proseso ng pagbubuo ng salita sa wikang Filipino.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Morpema

Ang **morpema** ay pinakamaliit na yunit ng wika na may kahulugan.

Uri ng Morpema	Paglalarawan	Halimbawa
Morpemang Salitang-ugat	Pinakapayak na anyo ng salita; walang panlapi	bahay, ganda, laro
Morpemang Panlapi	Ikakabit sa salitang-ugat upang magbago ang kahulugan	<i>mag-</i> , <i>-an</i> , <i>ka-</i> <i>-an</i>
Morpemang Ponema	Isang tunog o letra na nagpapabago ng kahulugan	<i>o</i> sa aso, <i>a</i> sa asa

2. Mga Uri ng Panlapi

Uri ng Panlapi	Paglalarawan	Halimbawa
Unlapi	Ikakabit sa unahan ng salita	<i>magluto</i> , <i>naglakad</i>
Gitlapi	Ikakabit sa gitna ng salita	<i>umiyak</i> , <i>lumipad</i>
Hulapi	Ikakabit sa hulihan ng salita	<i>tuluyan</i> , <i>takbuhan</i>
Kabilaan	Ikakabit sa unahan at hulihan ng salita	<i>pinagtulungan</i>

3. Proseso ng Pagbubuo ng Salita

Proseso	Paglalarawan	Halimbawa
Pag-uulit	Pag-uulit ng pantig/salita	araw-araw, gabi-gabi
Paglalapi	Pagdaragdag ng panlapi	maglaba, sumayaw
Pagtatambal	Pagsasama ng dalawang salita	bahay-kubo, silid-aralan

Pagbabawas	Pag-alis ng pantig/ bahagi ng salita	takbo (mula sa <i>tumakbo</i>)
-------------------	--------------------------------------	---------------------------------

Halimbawa:

Kapag sinabing *mag-aral*, malinaw na ito ay aksyon dahil sa unlaping *mag-*. Kapag tinanggal ang *mag-*, magiging *aral* na nangangahulugang kaalaman o leksiyon.

Tandaan:

- *Ang morpolohiya ay tumutulong sa mas malinaw na pag-unawa sa pagbubuo ng salita.*
- *Maliit na pagbabago sa morpema ay maaaring magpabago ng kahulugan ng salita.*
- *Mahalaga ang tamang paggamit ng panlapi upang maiwasan ang maling kahulugan.*

Pangkalahatang Paksa: Sintaksis (Balisangkas ng Pangungusap)

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Ang **sintaksis** ay sangay ng lingguwistika na tumatalakay sa **ayos at pagkakabuo ng mga pangungusap**. Dito natutukoy kung paano pinagsasama-sama ang mga salita upang makabuo ng malinaw at maayos na pahayag.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Sintaksis

- Mula sa salitang Griyego na *syntaxis* na nangangahulugang “pagsasaayos.”
- Tumutukoy sa tamang pagkakasunod-sunod ng mga salita upang makabuo ng pangungusap.

2. Uri ng Pangungusap Ayon sa Gamit

Uri ng Pangungusap	Layunin	Halimbawa
Pasalaysay	Naglalahad ng impormasyon	Mahilig akong magbasa.
Patanong	Nagtatanong o humihingi ng sagot	Kumain ka na ba?
Pautos/Pakiusap	Nagbibigay utos o pakiusap	Pakikuha ang libro.
Padamdin	Nagpapahayag ng matinding damdamin	Ang ganda ng tanawin!

3. Ayos ng Pangungusap

Ayos	Paglalarawan	Halimbawa
Karaniwan	Nauuna ang simuno bago ang panaguri	Si Ana ay nag-aaral.
Di-Karaniwan	Nauuna ang panaguri bago ang simuno	Nag-aaral si Ana.

4. Bahagi ng Pangungusap

Bahagi	Papel sa Pangungusap	Halimbawa
Simuno	Paksa o pinag-uusapan	<i>Si Liza</i> ay magaling sumayaw.
Panaguri	Nagsasabi tungkol sa simuno	Si Liza <i>ay</i> magaling sumayaw.

5. Pagsasama ng mga Salita

- Kailangang magkatugma ang **pangngalan at pandiwa** sa bilang at panahunan.
- Dapat malinaw ang koneksyon ng bawat bahagi para maiwasan ang kalituhan.

Halimbawa:

Kung mali ang ayos ng pangungusap, maaaring magbago ang kahulugan.

- *Kumain ng mangga si Maria.* (Si Maria ang kumain)
- *Kumain si Maria ng mangga.* (Pareho ng kahulugan pero ibang ayos)

Tandaan:

- *Ang sintaksis ay tumutulong sa malinaw na pagpapahayag ng ideya.*
- *May tamang ayos at kaayusan ang mga salita sa loob ng pangungusap.*
- *Ang maling pagkakaayos ay maaaring magdulot ng hindi pagkakaunawaan.*

Pangkalahatang Paksa: Semantika

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Ang **semantika** ay sangay ng lingguwistika na tumatalakay sa **kahulugan ng mga salita, parirala, at pangungusap**. Layunin nitong malinaw na maiparating ang mensahe sa pamamagitan ng wastong gamit ng salita at tamang konteksto.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Semantika

- Mula sa salitang Griyego na *semantikos* na nangangahulugang “may kahulugan.”
- Pinag-aaralan kung paano nabubuo at nauunawaan ang kahulugan ng wika.

2. Mga Uri ng Kahulugan

Uri ng Kahulugan	Paglalarawan	Halimbawa
Denotatibo	Tiyak at literal na kahulugan, ayon sa diksyunaryo	Aso – hayop na alaga
Konotatibo	Iba o dagdag na kahulugan batay sa damdamin o ideya	Aso – matapat na kaibigan
Pampanitikan	Masining at malikhaing paggamit ng salita	<i>Bituin ng buhay</i> (minamahal)

3. Mga Salitang Magkasingkahulugan at Magkasalungat

Kategorya	Halimbawa
Magkasingkahulugan	masaya – galak
Magkasalungat	mataas – mababa

4. Konteksto ng Kahulugan

- Nag-iiba ang kahulugan ng salita batay sa pahayag o sitwasyon.
- *Malamig ang panahon* (literal) vs. *Malamig ang pakikitungo* (metapora).

5. Wastong Paggamit ng Salita

- Iwasan ang malabo o magkasalungat na kahulugan sa pangungusap.

- Piliin ang salitang akma sa paksa at tagapakinig.

Halimbawa:

- Sa balita: “Nagpulong ang mga pinuno para sa kapayapaan” – malinaw ang layunin.
 - Sa tula: “Hinagkan ng hangin ang aking pisngi” – may masining na kahulugan.
-

Tandaan:

- *Ang semantika ay nakasentro sa kahulugan.*
- *May literal (denotatibo) at masining (konotatibo) na gamit ng salita.*
- *Ang konteksto ay mahalaga upang maiwasan ang maling pagkaunawa.*

Pangkalahatang Paksa: Pagbasa at Pag-unawa sa Teksto

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Sa araling ito, matututuhan ng mga mag-aaral ang mga tamang paraan ng pagbasa at pag-unawa sa iba't ibang uri ng teksto. Malalaman nila kung paano kunin ang mahalagang impormasyon at maintindihan ang mga ideya at detalye na ipinapahayag sa isang sulatin.

Mahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Kahulugan ng Pagbasa at Pag-unawa

- **Pagbasa** – ang proseso ng pagkuha at pag-interpret ng mga simbolo upang makabuo ng kahulugan.
- **Pag-unawa** – ang kakayahan na maintindihan ang ideya, mensahe, at intensyon ng teksto.

2. Mga Uri ng Teksto

Uri ng Teksto	Paglalarawan	Halimbawa
Tekstong Impormatibo	Nagbibigay ng impormasyon o kaalaman	Artikulo, ulat, balita
Tekstong Naratibo	Nagkukwento ng mga pangyayari o karanasan	Kwento, alamat, nobela
Tekstong Deskriptibo	Naglalarawan ng tao, lugar, bagay, o pangyayari	Tula, paglalarawan ng tanawin
Tekstong Persweysib	Nanghihikayat o nagpapaniwala	Anunsyo, liham, talumpati

3. Mga Estratehiya sa Pagbasa

- **Previewing** – mabilisang pagtingin sa teksto upang malaman ang paksa.
- **Skimming** – mabilisang pagbasa para sa pangunahing ideya.
- **Scanning** – paghahanap ng tiyak na impormasyon.
- **Predicting** – paghuhula sa magiging nilalaman ng teksto.
- **Making Inferences** – pagbibigay ng sariling interpretasyon batay sa mga pahiwatig.

4. Pag-unawa sa Teksto

- Pagkilala sa pangunahing ideya at mga detalye.
- Pagsusuri sa organisasyon at istruktura ng teksto.
- Pagtataya sa kahulugan ng mga salita o parirala sa konteksto.

Halimbawa:

Kapag nagbabasa ka ng balita, ginagamit mo ang mga estratehiya tulad ng skimming para malaman agad ang pinakaimportanteng impormasyon. Sa pagbabasa naman ng kwento, sinusubukan mong intindihin ang mga karakter at pangyayari para mas ma-enjoy ang kwento.

Tandaan:

- *Mahalaga ang tamang estratehiya sa pagbasa upang mas mabilis at mahusay na maunawaan ang teksto.*
- *Ang pag-unawa ay higit pa sa pagbabasa ng salita; ito ay tungkol sa pagtanggap ng kahulugan at mensahe.*
- *Ang iba't ibang uri ng teksto ay may kanya-kanyang layunin at paraan ng pag-unawa.*

Pangkalahatang Paksa: Panitikan ng Pilipinas at ng Daigdig

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Tatalakayin sa araling ito ang kahulugan at halaga ng panitikan, pati na rin ang iba't ibang anyo ng panitikan sa Pilipinas at sa ibang bahagi ng mundo. Malalaman ng mga mag-aaral ang mga pangunahing katangian ng panitikan at ang mga paraan kung paano ito sumasalamin sa kultura at kasaysayan ng mga tao.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Ano ang Panitikan?

- Panitikan ay sining ng salita na nagpapahayag ng damdamin, karanasan, at kaisipan.
- Ito ay maaaring pasalita o pasulat.

2. Mga Anyo ng Panitikan sa Pilipinas

Anyo ng Panitikan	Paglalarawan	Halimbawa
Epiko	Mahabang tulang nagsasalaysay ng kabayanihan	<i>Biag ni Lam-ang</i>
Alamat	Kuwento tungkol sa pinagmulan ng bagay o lugar	Alamat ng Pinya
Bugtong	Palaisipan na may sagot	Bugtong tungkol sa hayop
Salawikain	Kasabihan na may aral	"Kung may tiyaga, may nilaga."
Tula	Malikhaing pagpapahayag gamit ang mga taludtod	<i>Florante at Laura</i>

3. Mga Anyong Panitikan sa Daigdig

Anyo ng Panitikan	Paglalarawan	Halimbawa
Epiko	Mahabang tula tungkol sa bayani o pakikipagsapalaran	<i>Iliad</i> ni Homer
Alamat	Kuwento ng pinagmulan o kasaysayan	Alamat ng Bundok Fuji (Japan)
Pabula	Kuwento ng mga hayop na may aral	<i>The Tortoise and the Hare</i>
Tula	Malikhaing pagpapahayag sa anyo ng taludtod	Mga soneto ni Shakespeare
Dula	Isinulat upang itanghal sa entablado	<i>Romeo and Juliet</i>

4. Kahalagahan ng Panitikan

- Nagpapakita ng kultura, tradisyon, at kasaysayan ng mga tao.
- Nakapagbibigay ng aral at pagpapahalaga sa buhay.
- Nagbibigay ng aliw at inspirasyon.

Halimbawa:

- Ang panitikan ay matatagpuan sa mga aklat, tula, dula, at mga kuwentong-bayan na itinuturo sa paaralan at ipinapasa mula sa henerasyon sa henerasyon.
 - Sa panitikan, nalalaman natin ang mga kwento ng ating mga ninuno at kung paano nila hinarap ang mga pagsubok sa buhay.
-

Tandaan:

- *Ang panitikan ay salamin ng kultura at pagkatao ng isang bansa.*
- *May iba't ibang anyo ito depende sa lugar at panahon.*
- *Mahalaga ang pag-aaral ng panitikan upang mapanatili ang ating kasaysayan at identidad.*

Pangkalahatang Paksa: Pagsulat

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Sa araling ito, matututuhan ng mga mag-aaral ang mga hakbang at teknik sa epektibong pagsulat. Malalaman nila kung paano magplano, magsulat, at mag-ayos ng mga ideya upang makabuo ng malinaw at organisadong sulatin para sa iba't ibang layunin.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Layunin ng Pagsulat

- Maglahad ng impormasyon
- Magpaliwanag o magturo
- Manghikayat o manawagan
- Magkwento o maglarawan

2. Mga Hakbang sa Pagsulat

Hakbang	Paglalarawan
Pagpaplano	Paghahanda ng mga ideya at impormasyon bago magsulat
Pagsulat ng Burador	Pagsusulat ng unang draft nang malaya at walang paghuhusga
Pagrebisa	Pagsasaayos ng mga ideya, gramatika, at istruktura ng sulatin
Pagwawasto	Pag-aayos ng mga mali sa baybay, bantas, at gramatika
Paglalathala	Pagsusumite o pagpapakita ng pinal na sulatin

3. Mga Uri ng Sulatin

Uri ng Sulatin	Paglalarawan	Halimbawa
Naratibo	Kuwento ng mga pangyayari o karanasan	Maikling kwento, talumpati
Deskriptibo	Paglalarawan ng tao, lugar, bagay, o pangyayari	Sanaysay, liham
Ekspositori	Nagpapaliwanag o nagbibigay impormasyon	Ulat, artikulo
Persweysib	Nanghihikayat o nang-uudyok ng damdamin	Liham pangangalakal, ad

4. Teknik sa Pagsulat

- Gumamit ng malinaw at angkop na mga salita
- Panatilihin ang organisadong mga ideya
- Gumamit ng mga angkop na pang-ugnay
- Iwasan ang mga paulit-ulit na salita

Halimbawa:

- Sa paaralan, ginagamit ang pagsulat para sa paggawa ng mga ulat, sanaysay, at iba pang gawain.
 - Sa pang-araw-araw, mahalaga ang pagsulat sa paggawa ng liham, email, at mga dokumento.
-

Tandaan:

- *Mahalaga ang pagsulat bilang paraan ng epektibong komunikasyon.*
- *Ang wastong proseso sa pagsulat ay nakatutulong upang makagawa ng malinaw at maayos na sulatin.*
- *Laging repasuhin ang naisulat bago ito ipasa o ipakita.*

Pangkalahatang Paksa: Pakikinig at Pagsasalita

Pangkalahatang Paliwanag ng Aralin:

Sa araling ito, matututuhan ng mga mag-aaral ang kahalagahan ng tamang pakikinig at mabisang pagsasalita. Mahahalagang kasanayan ito para sa maayos na komunikasyon sa paaralan, tahanan, at lipunan.

Mahahalagang Konsepto at mga Paksa:

1. Pakikinig

- Isang aktibong proseso ng pagtanggap, pag-unawa, at pagtanggap ng mensahe.
- Mahalaga ang tamang atensyon at pagtuon sa kausap upang maintindihan ang nais iparating.

2. Mga Antas ng Pakikinig

Antas ng Pakikinig	Paglalarawan
Pangunahing Pakikinig	Pakikinig para makuha ang pangunahing impormasyon
Kritikal na Pakikinig	Pakikinig upang suriin at unawain ang nilalaman
Empatikong Pakikinig	Pakikinig nang may malasakit at pag-unawa sa damdamin

3. Pagsasalita

- Pagpapahayag ng kaisipan, damdamin, o impormasyon sa paraang pasalita.
- Mahalaga ang malinaw na pananalita, wastong gamit ng tono, atkop na salita.

4. Mga Uri ng Pagsasalita

Uri ng Pagsasalita	Layunin at Halimbawa
Pormal	Sa paaralan, opisina, o seremonyas
Impormal	Sa mga kaibigan, pamilya, o kaswal na usapan
Mapanghikayat	Nanghihikayat tulad ng talumpati o debate
Mapagkwento	Nagkukwento ng mga karanasan o pangyayari

5. Mga Teknik sa Epektibong Pakikinig at Pagsasalita

- Magbigay ng buong pansin sa kausap
- Iwasan ang panghihimasok habang nagsasalita ang iba
- Gumamit ng angkop na katawan at ekspresyon
- Magpraktis ng malinaw at tamang pagbigkas ng mga salita

Halimbawa:

- Sa klase, mahalaga ang pakikinig sa guro upang maintindihan ang mga aralin.
 - Sa pagtatalumpati, kailangang maganda ang daloy ng salita at malinaw ang pagsasalita upang maabot ang mga tagapakinig.
-

Tandaan:

- *Ang pakikinig at pagsasalita ay pundasyon ng mabuting komunikasyon.*
- *Ang aktibong pakikinig ay nakatutulong sa mas mahusay na pag-unawa.*
- *Ang malinaw na pagsasalita ay nakakapagbigay ng tiwala at respeto sa kausap.*